

Mentorálni, hogy majd ők is mentoráljanak – tudományos diákköri motivációs kutatás egy hazai felsőoktatási intézmény hallgatói körében

Mentoring potential mentors – Motivation research on Scientific Students' Association among students of a Hungarian higher educational institution

DABASI-HALÁSZ ZSUZSANNA – MOLNÁR LÁSZLÓ –
GULYÁSNE DR. KERÉKES RITA – MOLNÁRNÉ KONYHA CSILLA

A tudományos utánpótlás-nevelés, tehetséggondozás egyik nemzetközi összehasonlításban is unikális rendszere a tudományos diákköri (TDK) mozgalom, amely szinte minden hazai felsőoktatási intézményben évtizedek óta jelen van. Kiemelt prioritást ugyan nem minden esetben kap, de töretlenül fennáll, működik, és foglalkoztat oktatókat, kutatókat, hallgatókat egyaránt. Egyetemünk egy európai uniós projekt keretében nagyszámú hallgató bevonásával (n=3360) felmérést végzett az önálló TDK tevékenység iránti motiváltságuk főbb jellemzőiről, annak érdekében, hogy a tudományos diákköri dolgozatok hosszútávon növekvő számának biztosítására alkalmas stratégia készülhessen. A kutatási eredményeink azt igazolták, hogy az intézményünk hallgatóinak csak egy viszonylag szűk szegmense szólítható meg eredményesen ezen a területen, vagyis, hogy a pusztán érdeklődés dolgozattá, előadássá manifesztrálódjon. Ugyanakkor lényeges különbségek mutathatók ki a különböző szocio-demográfiai profilú tanulói csoportok között, jól azonosíthatók a TDK tevékenység iránt fogékony hallgatói rétegek. Már-már személyre szabott - de legalábbis szegmensspecifikus – marketing-kommunikációval meglátásunk szerint fokozható a részvétel. Az erre vonatkozó vázlatos kommunikációs tervünk szintén helyet kapott a tanulmányunkban, a kutatási eredmények átfogó és részletes bemutatás mellett.

Kulcsszavak: tudományos diákkör, hallgatói motivációk, tudományos utánpótlás-nevelés, tehetséggondozás

Scientific Students' Association (TDK) is an internationally unique system in educating future researchers, talent management that has been present at almost all the Hungarian higher educational institutions for decades. However it does not get outstanding priority but it has been existing and operating for a long time and gives duties, tasks to lecturers, researchers as well as students. With the support of the European Union our University carried out a survey involving a large number of students (n=3360). It was about the main features of their motivation on TDK activity in order to set up a strategy with providing a long term growth in scientific students' studies. Our research results prove that only a small portion of students are available for this purpose at our University. That means large number of students are interested but only few of them write TDK dissertation or have presentation. At the same time big differences can be shown among the student groups with various socio-demographic profiles. Furthermore interested students' strata can be well identified in the field of TDK activity. According to our views participation can be grown with personalized – at least segment specific – marketing communication. Our brief communication plan on the topic is also included in our paper with the description of our complex and detailed research results.

Keywords: Scientific Students' Association, student motivation, educating future researchers, talent management

1. Bevezetés

A tehetséggondozás logikailag könnyen belátható talán az egyik legproduktívabb munka, a fenttartható fejlődés egyik záloga, minden olyat megtestesít, ami az emberiség jobb életéhez hozzájárul. Elsősorban a fiatalok kompetenciáit fejleszti, lehetővé téve ezzel, hogy a széles értelemben vett újat alkossanak. Másrészt inspirálja azokat a mentorokat, akik ebben a folyamatban részt vesznek sokszor lökést adva saját innovativitásuknak. Harmadrészt megtanít egy támogató magatartást, ami ha termékeny talajjal találkozik tovább él multiplifikálódik.

Az egyetemek feladatáról, a tehetséggondozásról egy nagy görög bölcselő szavaival érdemes kezdeni *“Egy drágakövet dörzsölés nélkül lecsiszolni nem lehet, ahogy az embert sem próbák nélkül tökéletesebbé tenni.”* (Seneca) A tehetség a legnagyobb természeti kincs, azonban csak lehetőséget jelent, talentummá érlelése külső feltételektől függ. Tévhit hogy „a valódi tehetség úgyis érvényesül”. A feltehetően tömeges ellenpéldáról csak azért nem tudunk, mert elkallódtak. A felsőoktatásba bekerülők már bizonyítottak abban, hogy az átlagostól jobb képességekkel, kitartással, szorgalommal rendelkeznek (RÉTALLÉRNÉ, 2012; NEUWIRTH – SZEMERSZKI, 2009; WEISZBURG, 2008).

Egy európai uniós projekt finanszírozásával valósíthattuk meg az Egyetemünkön egy olyan nagy elemszámú kutatást, ami felmérte hallgatóink attitűdjét a tudományos munka iránt. Ennek ismeretében kialakítható és később folyamatosan megvalósítható az egyetemi tehetség-gondozás stratégiája. Ezzel hozzájárulva a TDK műhely feladatához, miszerint annyi mentorálni, hogy majd ők is mentoráljanak.

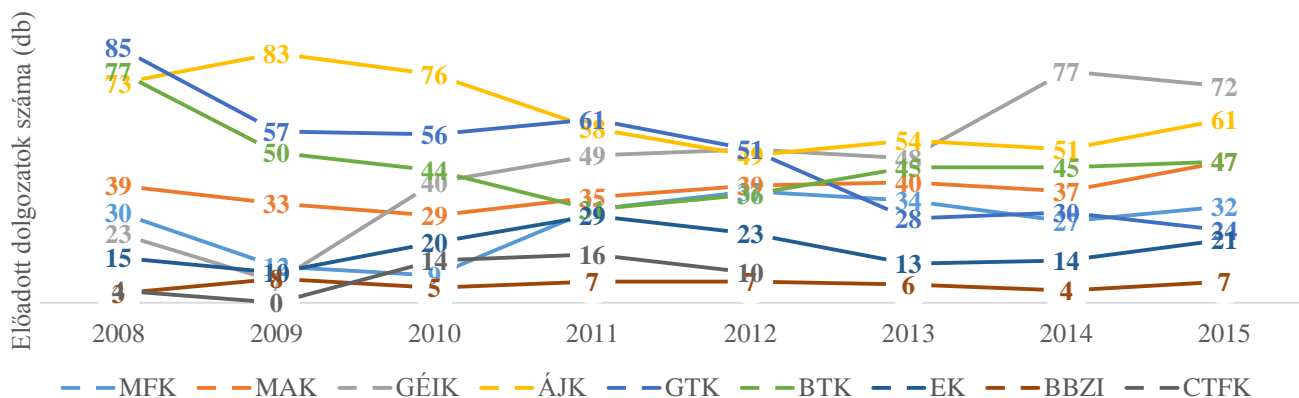
2. Tudományos Diákköri tevékenység egy hazai felsőoktatási intézményben

A Tudományos Diákkör Prof. Dr. Szendrő Péter elnök úr szavaival élve hungarikum, egy olyan rendszer, amelyre méltóan lehetünk büszkék (CZIRÁKI – SZENDRŐ, 2012). A felsőoktatásban tanuló hallgatók ennek keretében az egyetem oktatóival, kutatóival együtt dolgozva tudják egyéni érdeklődésüknek megfelelően elmélyíteni tudásukat a tanrendben foglaltakon túl, illetve önálló kutatásokat folytatni. Különösen igaz ez a multi- és interdiszciplináris területeken (BOGNÁR, 2015). Ez a mester és tanítványa kapcsolat ad igazán életre szóló élményeket és kiemelkedő innovatív megoldásokat. A felsőoktatásnak mint minden más területnek szüksége van utánpótlásra, a jövő kutatói, oktatói ezen munkafolyamat eredményei (BENCZE, 2012). Ma az egyetemeken dolgozó professzorok nagytöbbsége maga is „diákkörös” volt.

Az oktatás rendszerének átalakítása az ún. kreditesítés és a bolognai folyamat kissé szétzilálta (TAKÁCS – TAKÁCSNÉ, 2010) az oktatók és a diákok kapcsolatát, elszemélytelenedett a képzés. Ebben felüdítő és bizalomgerjesztő a TDK munka, ahol a tanár diák kapcsolat szoros közös munkát jelent (KONCZOSNÉ, 2012). Azonban tapasztalataink szerint egyre nehezebb is egymásra találni, könnyebben „elvesznek” a hallgatók a tömegben.

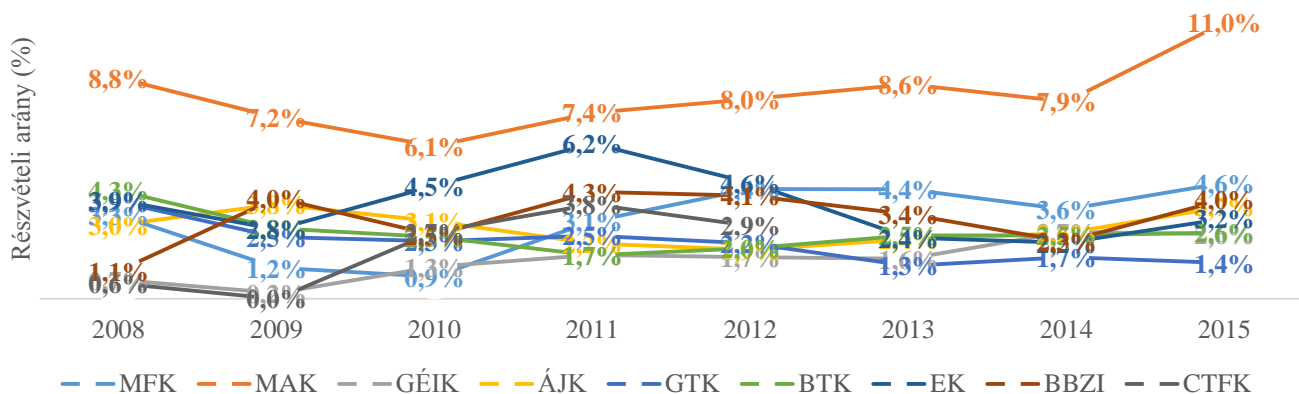
Az elkövetkező néhány adatsor és annak az elemzése bemutatja, hogy alapvetően az Egyetemünkön nem csökkent az elkészített dolgozatok száma, hanem a tématerületeken történt módosulás. Ha a felvételi arányokat is figyelembe vesszük, akkor viszonylag szerény arányban tudjuk bevinni a hallgatókat a tudományos munkába.

3. ábra: TDK dolgozatok számának alakulása kari bontásban, 2008-2015 években

Forrás: Saját szerkesztés

4. ábra: TDK dolgozatok hallgatói létszamarányosan kari bontásban, 2008-2015 években

Forrás: Saját szerkesztés

Az egyetem stratégiájában fontos szerepet kap a tudományos utánpótlás nevelés. Ehhez fontos megtalálnunk azokat a diákokat, akik rendelkeznek azokkal a kompetenciákkal, amik szükségesek egy kutatói életpályához. Ezt követően olyan fejlesztő programot kell ajánlanunk, amely kielégíti és folyamatosan fenntartja az érdeklődést. Ehhez szükséges a hagyományos módszerek mellett az Y és Z generáció megváltozott attitűdjéhez igazodó tehetséggondozási rendszer kialakítása. Hipotézisünk szerint a kezdő és a BA és az MA évfolyamok hallgatóinak motivációja eltérő a tudományosság iránt. A tudomány iránt különböző rétegspecifikus akciókkal lehet felkelteni az érdeklődést. A hallgatók többsége találkozott már a TDK mozgalommal, érdekesnek találja, de nem realizálódott dolgozattá az érdeklődése. A motivációk feltárására indított kutatás eredményeit a következőkben ismertetjük.

3. A kutatás módszere

A kutatási célok elérése érdekében nagymintás, kérdőíves megkérdezést bonyolítottunk le. A kérdőíves megkérdezés alkalmazott módszertanának lényegi elemeit az alábbi táblázat foglalja össze.

1. táblázat: Az alkalmazott mintavétel jellemzői

	Első évesek	Felsőbb évesek
Alapsokaság	Az Egyetemünk első éves, nappali tagozatos hallgatói, N=1568	Az Egyetemünk felsőbb éves, nappali tagozatos hallgatói, N=4817
Mintavételi keret	NEPTUN adatbázis	NEPTUN adatbázis
Mintavételi technika	Teljes körű megkérdezés	Teljes körű megkérdezés
Mintanagyság	n=1316	n=2044
Információgyűjtés	Önkitöltős kérdőív	Önkitöltős kérdőív
Megbízhatóság	$\pi=95,0\%$	$\pi=95,0\%$
Pontosság	$\Delta=\pm 1,08\%$	$\Delta=\pm 1,64\%$
A minta megoszlása nemek szerint	Férfi: 45,9%; Nő: 54,1%	Férfi: 48,2%; Nő: 51,8%
Karok szerint	GÉIK: 28,1%; ÁJK: 8,0%; GTK: 21,1%; BTK: 13,6%; EK: 18,9%; BBZI: 2,1%; MFK: 5,3%; MAK: 2,9%	GÉIK: 32,9%; ÁJK: 14,6%; GTK: 14,8%; BTK: 11,9%; EK: 12,0%; BBZI: 5,0%; MFK: 1,1%; MAK: 7,6%
Képzési szintek szerint	Felsőoktatási szakk.: 8,0%; Alapk.: 80,8%; Mesterk.: 9,4%; Szakirányú továbbk.: 1,8%	Felsőoktatási szakk.: 4,1%; Alapk.: 72,8%; Mesterk.: 21,8%; Szakirányú továbbk.: 1,2%
Finanszírozási formák szerint	Államilag finanszírozott: 73,7%; Költségtérítéses: 26,3%	Államilag finanszírozott: 69,2%; Költségtérítéses: 30,8%

Forrás: Saját szerkesztés

A kérdőíves megkérdezés alapsokaságát az Egyetemünk nappali tagozatos hallgatói alkották, akik a megkérdezés időpontjában hallgatói jogviszonnyal rendelkeztek (első évesek, N=1568; felsőbb évesek, N=4817). Az alapsokaságot tartalmazó lista a NEPTUN rendszerből volt kinyerhető. A kutatási célok elérése érdekében teljes körű megkérdezést (cenzus) végeztünk. A tervezett mintanagyság megegyezett az alapsokaság nagyságával, a tényleges mintanagyságot (első évesek, n=1316; felsőbb évesek, n=2044) pedig több tényező együttesen alakította ki (hallgatói jelenlét, válaszadói hajlandóság, stb.). Az információgyűjtés módja önkitöltős kérdőív volt. A megkérdezésre a 2015/16. tanév I. félév 1-4. szorgalmi hetében került sor (2015. szeptember 7 – október 2.). Az információelemzés SPSS és Excel programokkal történt, az alkalmazott módszerek között megemlíthetők az egyszerűbb egyváltozós elemzések (leíró statisztikák: átlagok, relatív gyakoriságok), valamint a kapcsolatvizsgálati módszerek (keresztátlak, ANOVA, korreláció).

4. Az empirikus kutatás eredményei

Kutatásunkban külön vizsgáltuk az első évesek és a felsőbb évesek motivációit. Ennek legfőbb oka az volt, hogy az első évesek még nemigen ismerik a TDK rendszerét, őket inkább az egyetemválasztás, a számukra releváns információforrások és a közeljövőben tervezett tevékenységek, valamint az önértékelésük szempontjából vizsgáltuk. Ezek az információk természetesen segítséget adhatnak a későbbi TDK-ra történő motiválásuk, a stratégia kialakításában. Tanulmányaik kezdetén az egyetemre újonnan bekerülő hallgatók még nemigen tudják felmérni a tudományos élet várható szerepét az életükben, ugyanakkor a megfelelési vágy, az elvárt viselkedéshez való igazodás megjelenik válaszaikban.

A tudományos (jellegű) feladatok/munka végzése az első éves hallgatók körében a legkevésbé meghatározóak az egyetemi évek alatt tervezett tevékenységek közül

Az elsőévesek körében a klasszikus, tanuláshoz kötődő tevékenységek (vizsgák, tanulás, órai jelenlét) jelentek meg a válaszadók az egyetemi évek időtöltései között. A karok, képzések és különböző demográfiai szegmensek között szignifikáns különbség nem mutatható ki a válaszok között. A tudományos érdeklődés elenyésző, legyen az a kar, intézet tudományos kutatásaiba való bekapcsolódás, akár az önálló kutatás.

Az első éves hallgatók – az önértékelésük alapján – jó szinten rendelkeznek azokkal a képességekkel, amelyek a sikeres TDK tevékenységhez szükségesek

Az elsőéves válaszadók önértékelését vizsgálva azt találtuk, hogy legkevésbé a saját kreativitásukkal és szorgalmukkal elégedettek, míg a kitartás, nyitottság tekintetében önmaguk számára jobb pontokat adtak. A különbség azonban nem jelentős, valamennyi vizsgált tényező alapján erős önbizalommal, a közepesnél erősebb, vagy jóval erősebb értékelésekkel találkoztunk. A szorgalom tekintetében az urak kevésbé bíznak magukban, míg az egyes karok között a Zeneművészeti Intézet hallgatói szignifikánsan jobbnak ítélték magukat valamennyi tényező esetében. A képzési módok között a szakirányú továbbképzésben résztvevőknél tapasztaltuk ezt a pozitívabb önjellemzést. Érdekes módon az állami finanszírozásban résztvevők esetében nem tapasztalható nagyobb önbizalom, mint a költségtérítések között.

A felsőbb évesek körében is csak az utolsó helyeken szerepelnek a TDK-hoz köthető tevékenységek a meghatározó tevékenységek rangsorában

A felsőbb évesek körében – az elsősökhöz hasonlóan – a klasszikus egyetemi tanulmányokhoz kötődő tevékenységek szerepelnek az első helyeken a meghatározó tevékenységek rangsorában. Így a sikeres vizsgák, az előadásokon, szemináriumokon való részvétel és a tanulás a legfontosabb tevékenységek. Középmezőnyben az egyetemi élet „soft” cselekedetei, a szórakozás és a diákhagyományok ápolása állnak, míg a kutatás – legyen az csoportos vagy egyéni – csak a sor végén szerepel. A külföldi részképzés csupán kevesek, a legjobbak fejében fordul meg. A preferencia rangsorok között a nemek, a karok, képzések és évfolyamok tekintetében sem mutathatók ki szignifikáns különbségek.

A felsőbb éves hallgatók - önértékelésük alapján – magas szinten rendelkeznek azokkal a képességekkel, amelyek a sikeres tudományos diákköri munkához szükségesek

Az önértékelés a felsőbb évesek körében meglehetősen erős, kiváltképp a világra való nyitottság, kíváncsiság és a kitartás tekintetében erősnek ítélik meg a hallgatók önmagukat. A kérdésben felsorolt tényezők közül a kreativitás és a szorgalom tekintetében gyengébbnek, de még így is 3,5-es átlagnál jobbnak ítélték magukat a hallgatók.

Az egyes szegmensek között lényeges eltérést nem tapasztaltunk, de azt meg kell jegyeznünk, hogy a nők szorgalmasabbnak, míg a férfiak kíváncsibbnak ítélték magukat. A Gépészmérnöki Kar hallgatói következetesen alul-, míg a Zeneművészeti Intézet hallgatói felülértékelték magukat a többi karhoz képest. A mester és a szakirányú továbbképzésben résztvevők szintén erősebb önértékeléssel rendelkeznek. Az állami finanszírozásban részesülő hallgatók önértékelése szinte megegyezik a költségtérítéses hallgatók eredményével, holott a bekerülési küszöb általában jóval magasabb volt az ő esetükben.

A tanszéki projektekbe való bevonás a legvonzóbb a hallgatók számára, ha tudományos munkáról van szó

A hallgatók kutatási motivációit vizsgálva azt látjuk, hogy az infrastrukturális és szakmai segítség az, amivel leginkább mozgósíthatók, míg az önálló kutatás lehetősége, annak publikálása és megméréstetése szerényebb hatással. Különösen a Műszaki Földtudományi és a Műszaki Anyagtudományi Kar hallgatói értékelték a felsorolt lehetőségeket pozitívan, ami az eszközigenyes kutatások, az oktatók által vezetett kutatások miatt lehet így. Képzéstípusokat vizsgálva a

mesterszakos hallgatók szintén pozitívabban ítélték meg a felsorolt lehetőségeket, amit vélhetően a szakmai és gyakorlati tapasztalat támogat.

A gyakorlatorientált motivációk fontosabbak a hallgatók számára, mint a tudomány iránti elkötelezettség

A kutatói, tudományos feladatok választásánál a megkérdezett hallgatói igen gyakorlatorientált motivációkat jelöltek meg, így például a később is használható ismeretanyag, a szakdolgozat megírására való felkészülés, a későbbi foglalkoztatás, kapcsolatépítés végeztek az első helyeken. A tudományos utóélet, publikáció, Ph.D tanulmányok, tudományos módszertanok megismerése már kevésbé foglalkoztatják a válaszadókat.

Nemek és a finanszírozás módja szerint képzett szegmensekben jelentős eltéréseket nem találtunk. A szakok között meglepő módon a kutatás módszertanának megismerése a Gazdaságtudományi Karon az átlagosnál gyengébb helyen végzett és a szakirányú továbbképzésben résztvevő hallgatók szinte valamennyi tényező esetében gyengébb eredményeket hoztak.

Mélyíteni szükséges a TDK tevékenység általános ismertségét, mert a hallgatók közel kétharmada csak hallomásból tud róla

A hallgatók többsége, több mint 94 százaléka hallott már az egyetemi TDK tevékenységről, de csupán harmaduk válaszolta egyértelműen, hogy ismeri is. Feladatként megfogalmazható az általános ismertség mélyítése, szélesebb körű információk terjesztése.

A karok és képzési formák egyes szegmenseit vizsgálva azt találtuk, hogy kisebb-nagyobb különbségekkel, de a hallgatók ismerik a TDK tevékenységet, inkább az ismeretek mélysége, illetve annak válaszként történő megjelölése volt változó.

Az előző kérdés folytatásaként azt vizsgáltuk, hogy a hallgatók mekkora arányban vettek már részt TDK konferencián. Az egyetemi, 6,4%-os átlag azonban jelentős szegmensenkénti eltéréseket rejt. A Műszaki Anyagtudományi Kar hallgatói igen nagy mértékben, összességében 23,2%-ban próbálkoztak TDK dolgozat írásával, illetve a Bölcsészettudományi Kar 12,5%-os eredménye is javít az átlagon.

Nem meglepő módon a mesterképzésben résztvevők között is több TDK író találtunk, 16,6%-uk vett már részt valaha ilyen rendezvényen (több időt töltöttek már az egyetem falai között és ilyen képzésre általában a jobb képességűek vállalkoznak).

Az államilag finanszírozott hallgatók a magasabb bekerülési küszöbnek megfelelő szintet később is tartják, a költségterítések 4,2%-ával szemben 7,4%-os részvételi arányról számoltak be.

Közel négyszer annyi hallgató tervezi, hogy készít TDK pályamunkát a jövőben, mint amennyien eddig tették

A jövőre vonatkozó TDK tervekre rákérdezve erős bizonytalansággal szembesültünk. Ugyan a hallgatók több, mint ötöde tervezi, hogy előbb-utóbb részt vesz a rendezvényen, de igen jelentős, több, mint 40%-os azok aránya, kik még érdemben nem tudnak nyilatkozni terveikről.

Az urak esetében csekély mértékben ugyan, de erősebb az elutasítás. A Műszaki Anyagtudományi és a Bölcsészettudományi Kar hallgatói, valamint valamennyi kart vizsgálva a mesterszakosok között a múltbeli részvételhez hasonlóan a jövőben is lelkesebbek a hallgatók.

A házi TDK-ért javasolt pénzjutalmak: I. helyezés: 30.000,- Ft, egyéb helyezés: 15.000,- Ft, részvétel 10.000,- Ft

Pénzben kifejezve az egyes TDK helyezéseket a hallgatók az OTDK-n való első helyezést magasan a többi fölé értékelték. Nagyobb ugrásokat a házi TDK-n való részvétel (és nem első helyezés) és a házi TDK első helyezése között látunk, valamint az OTDK első helyezése és a részvétel között. Maga a részvétel és a valamilyen, de nem első helyezés között lényegi eltérést nem találtunk,

de nagy általánosságban a részvétel és az első helyezés között kétszeres szorzót alkalmaznának a válaszadók.

Azokon a karokon, ahol nagyobb hagyománya van a TDK részvételnek, kisebb értéket képvisel a dolgozat megírása, de ez a valós eredmények, helyezés elérése esetén már kiegyenlítődik más karok eredményeivel. A szakirányú továbbképzésben résztvevők értékítélete alapján nagyobb összeggel honorálnák a TDK tevékenységet.

A hallgatók többsége ún. „egyetemi tudománynapra” tenné a TDK konferenciát, amikor nincsenek órák, de be kell jönniük

A TDK konferenciát a válaszadók fele olyan napra szerveznék, amikor nincsenek órák, de be kell jönniük az egyetemre. Ez mutatja számunkra azt, hogy, ha nem is vesznek részt versenyzőként a tudományos versenyen, de érdeklődnek az ott elhangzottak iránt. Ez a válasz különösen a Műszaki Földtudományi és a Bölcsészettudományi Kar hallgatói között volt igaz, míg a Műszaki Anyagtudományi és a Gépészmérnöki kar hallgatói az oktatási szünetet preferálnák, amikor nem is kell az egyetemre jönniük.

Képzési módok, finanszírozási formák szerint jelentős eltéréseket nem találtunk.

Javasolt a házi TDK Konferenciát mindkét tanulmányi félévben (őszi és tavaszi) megszervezni

A folyamatos felkészülés igényét érezve a megkérdezettek 55%-a mindkét félévben szervezne TDK konferenciát. Így megvalósítható lenne a gyengébb, vagy szerényebb készülségi állapotban lévő dolgozatokkal való további munka, az elővéleményezés után erősebb pályaművek nevezése az országos versenyre. Leginkább a Gépészmérnöki és a Gazdaságtudományi Kar hallgatói támogatnák ezt, a mind a két félévet érintő ciklust.

Azok, akik csak az egyik félévet választották nagyságrendileg hasonló arányban jelölték meg az őszi és a tavaszi félévet, ez utóbbi csupán 2 százalékponttal végzett előrébb.

A hallgatók leginkább egyetemen kívüli, elismert szakembereket, és korábbi nyertes hallgatókat látnának szívesen a plenáris előadásokon

A plenáris előadáson a hallgatók a gyakorlati és a korábbi versenyzői tapasztalat képviselőit látnák szívesen. Azokat az oktatókat, akikkel a mindennapjaikat töltik, illetve akik a dolgozat elkészítésében konzulensi feladatokat láttak el csak a megkérdezettek kevesebb, mint harmada látna szívesen a plenáris előadók között.

A plenáris ülést szükségszerűnek ítélték a válaszadók, csupán 5,4%-uk hagyná ki a TDK folyamatából, bár ez a Műszaki Anyagtudományi és a Gépészmérnöki kar hallgatói között 8,4%-os eredményt ért el, ami azonban még így is igen csekély.

A TDK dolgozat szakdolgozatként történő elfogadása a legtöbbre értékelt a hallgatók között

Az elismerések sorát pontozva a hallgatók a gyakorlatiasabb, rövid távon haszonnal kecsegtető jutalmakat választanák. Így kerülhetett a sor elejére a szakdolgozatként való elfogadtatás, a megajánlott jeles, valamint a szakmai út és pénzjutalom. Az erkölcsi elismerések kevésbé motiválják a résztvevőket. A gazdaságok fogékonyabbak a pénzjutalomra, a társadalomtudományi karok esetében a szakdolgozat és a TDK dolgozat egybeolvasztása preferált kategória.

A leginkább javasolt kommunikációs üzenetek a TDK-val kapcsolatban: munkaerő piaci előnyök, a szakdolgozat, a megajánlott ötös, a pénzjutalom

A lehetséges kommunikációs tartalmak közül a hallgatók érdeklődését azok az üzenetek keltik el, amelyek a korábbi kérdéseknél potenciális ösztönzőként is jobb helyezést értek el. Az egyes üzenetek preferencia-sorrendje karonként összecseng a motivációs kérdés válaszaival.

Relative az előadói és prezentációs tréning a legpreferáltabb a különböző TDK-val kapcsolatos egyetemi programok közül

Azok az egyetemi programok, amelyekkel az intézmény elő tudná segíteni a TDK-n való sikeres részvételt közepes körüli eredményeket értek el. Leginkább az előadói képességek fejlesztését igényelnék a hallgatók, illetve tapasztalatokat szerezni a hallgatóság köréből. Mint látható, a személyes tapasztalat megszerzése, a TDK konferencia megismertetése és másodsorban a módszertani ismeretek csoportos és egyéni mélyítése segíthetné a nagyobb számú és sikeresebb részvételt.

A karok között itt jelentős eltéréseket tapasztaltunk, ami betudható a tudományterületek sokszínűségének, a módszertani alapok szükségességének eltérő szintjének, az előadói készségek hozott eltéréseinek.

Az egyetemi oktatók bizonyultak a legfontosabbnak a TDK tevékenységgel kapcsolatos információforrások között

A megkérdezett hallgatói TDK-val kapcsolatos médiahasználati szokásai karonként és képzési formánként lényeges eltéréseket nem mutatnak. Legfontosabb forrás maga az oktató, ezt követik a hallgatótársak és a hivatalos tájékoztató csatornák (füzetek, Neptun, honlapok). A klasszikus tömegmédiák (plakátok, e-mail, egyetemi lap) kevésbé sikeresek a TDK-val kapcsolatban. Összefoglalva elmondható, hogy a kutatásvezető-oktatói motiváció, a személyes tapasztalatok minden kommunikációs forma előtt állnak. Az oktatói kar motivációjával a hallgatók mozgósítása is megoldható lenne.

5. Következtetések, javaslatok

Az elsőévesek még csekély ismeretekkel rendelkeznek a TDK tevékenységgel kapcsolatban. Mivel az egyetemi elfoglaltságaik között első helyeken a vizsgák teljesítése és az ehhez kapcsolódó tanulmányok, óralátogatás (előadás és szeminárium) szerepelnek a TDK-ra való ösztönzésben is ezeknek az üzeneteknek kell megjeleníteniük. Ha a TDK-hoz jegykiváltás, kollokviummal, gyakorlati jeggyel való összekapcsolás üzenetét kötjük, az nagyban növelheti a hallgatók érdekltségét.

Maga a „kutatás” szó az elsőévesek számára még túlmisztifikált, a közös kutatásokba való bekapcsolódás, az egyéni kutatási tevékenység a rangsor végén szerepelnek. Javasoljuk a kutatás, a tudományosság érzetének háttérbe helyezését, az egyetemi életben kevésbé tapasztalok számára ez csak riasztó erővel bírna. A hallgatók önértékelésében erősnek ítélik meg magukat a kitartás, a világra való nyitottság, kíváncsiság tényezőiben, ezért ezek hangsúlyozása előnyös lehet: „új dolgokat ismerhetsz meg”; „kiélheted kreativitásodat, kitartásodat”.

Kinek? – Ki a célcsoportunk?

A kutatás eredményei szerint a hallgatók csaknem 23%-a tervezi, hogy részt vesz a TDK-ban. Ez már önmagában akkora létszám lenne, hogy javaslatunk szerint a TDK ösztönzésnek elsődlegesen rájuk kell irányulnia, a meddő szórás kapcsán pedig a további szegmensek – akik hallottak róla, de nem ismerik közelebbről, illetve azok, akik még nem tudják megmondani, hogy indulnak-e - is kapnak impulzusokat. A válaszadók 6,4%-a már korábban indult TDK-n, az ő ösztönzésük is fontos, hogy a korábbi dolgot átoldozva, vagy alapszak után mesteres hallgatóként is vegyenek részt a versenyben.

A kutatásunk során kísérletet tettünk felállítani a tipikus TDK-zó hallgató profilját. Kizárólag demográfiai adatok alapján 77,2%-os valószínűséggel lehet valakiről megmondani, hogy tervezi-e a TDK-n való részvételt vagy sem. (A predikció készítéséhez az osztályozási módszerek egyik eszközét az ún. classification tree-t használtuk.) Nagyobb eséllyel írnak dolgot a MAK, az ÁJK és BTK hallgatói. Az ÁJK-n belül inkább a IV. és V. évesek, a BTK-n belül pedig inkább a II. évesek. A

predikciót 78,7%-ra lehet javítani, ha figyelembe vesszük a hallgató TDK múltját. Azok, akik egyszer már írtak TDK dolgozatot, nagyobb valószínűséggel fogják továbbfejlesztve újra leadni.

Miért? – Mi a célunk?

A TDK aktivitás növelése érdekében előzetesen a tájékoztatás szintjét kell növelnünk. Addig nem várható el magas számú részvétel, amíg a hallgatók kétharmada csak hallomásból ismeri. A klasszikus AIDA modell példájával a figyelem felkeltésével növelhető az érdeklődés szintje, amely végül konkrét cselekvésre – esetünkben TDK részvételben – jelenik meg. A tájékoztatás legfontosabb feladata a TDK tevékenység megismertetése, annak hallgatókhoz való közelítése a később tárgyalandó üzenetek és csatornák segítségével. Kutatásunk eredményei alapján a TDK ismertsége rossz, az érdeklődés viszont jó, a részvételi számok pedig megint gyengék.

A különböző csatornákon, tömegek elérése által növelhető az ismertség, de nem szabad elfeledkeznünk a lemorzsolódás minimalizálásáról sem. Az érdeklődők adatbázisba gyűjtésével nyomon követhetőké válnak, folyamatos kapcsolattartással, támogató tevékenységgel a megmaradásuk biztosítható. A tájékoztatók, informális beszélgetések alkalmával egy egyszerű adat-rögzítés, nevek és elérhetőségek, valamint érdeklődési kör rögzítésével az oktatók tájékozódhatnak arról, hogy kik esetében fontos a megmaradás biztosítása.

Mit? – Mi az üzenetünk?

A hallgatók alapvetően egészségesen erős önbizalommal rendelkeznek, a *kíváncsiság, a nyitottság és kitartás* az önértékelésükben 4 fölötti átlaggal szerepelt, így e képességeik kamatoztathatóságát kell a TDK részvételhez kapcsolnunk. Ha mindehhez az *egyetemi infrastruktúra használatának* lehetőségét adjuk, akkor újabb gátat bontottunk le.

A rövid távú előnyök, mint vizsgák teljesítése, az órai jelenlét és szakmai gyakorlat megszerzése a leginkább meghatározó tevékenységek a hallgatók életében, ezek azok az üzenetek, amikre felfigyelnek. Így a TDK kommunikációs üzeneteiben a hozzá kapcsolódó konkrét előnyök, mint a *hasznosítható ismeretek, a jegy megszerzése* (vagy annak könnyített módja), a *szakdolgozat-írással való összekapcsolás* kell, hogy legyenek. A díjazás, az erkölcsi elismerés nem jelentenek valódi húzó erőt.

Hogyan? – Milyen kommunikációs csatornákat alkalmazzunk?

Legfontosabb információforrás a TDK-val kapcsolatban maga az *egyetemi oktató*, aki nemcsak tájékoztatja a hallgatót, hanem motiválja a jelentkezésre, mellette áll, szakmai támogatást nyújt. A személyes források kiemelkedőek, az oktatók után a *hallgatótársak* következnek, majd ezt követik a klasszikus TDK ösztönzők, mint a tájékoztató füzetek, online megjelenések. Ezeknek inkább ismereteket mélyítő, a valóban érdeklődők számára pontosító funkciói vannak.

Miből? – Költségvetés?

Az általában használt kommunikációs formák csak másodlagos ösztönző erővel, megerősítő jelleggel bírnak a TDK döntési folyamatban. A személyes kommunikáció, az oktatók ösztönzésén át a hallgatói célcsoportok megszólítása sokkal jobb eredménnyel kecsegtet.

Költségként jelenhet még meg a hallgatók pénzbeli ösztönzése, ami a kiugró értékek nélkül nem jelent(ene) nagy kiadást. Még az országos első helyezés értékét is csupán 67.500 Ft-os átlagértékkel jelölték meg a válaszadók, míg a helyi első helyezés 30.000 Ft-ot ér a szemükben.

A felkészítés költségei a hallgatók részéről igényelt előadói tréning és a módszertani felkészítő óra, ami plusz teherként jelenik meg. Szívesen részt vennének nézőként TDK konferencián, vagy egy pályamunkákból szervezett kiállításon ismerkednének a tevékenységgel.

Konferenciaszervezés

TDK konferencia legyen mindkét félévben, 1-1 egyetemi tudománynapon („Mutasd meg Magad!”, „Te mivel foglalkozol?”, „Észpörgető”, „Észbontó”) Az elkészült dolgozatok az országos verseny időszakára tökéletesíthetők lennének, nemcsak az oktatóktól, hanem egy szélesebb körből kapnának visszajelzést.

A hallgatók fele nyitott arra, hogy olyan napon legyen a konferencia, mikor nincsenek órák, de be kell jönniük, így nem a szünet lehetősége, ami motiválja őket a gyakrabban megrendezendő eseményben, sokkal inkább a kíváncsiság, egymás eredményeinek megismerése vezeti őket. Plenáris előadóként külsős, de a szakmában elismert szakembert hallgatnának vagy korábbi nyertes hallgatót.

Két egyetemista tanulói pozíciója között egyetlen lényegi különbséget találhatunk: a hallgatói karrierutat, ami minden jel szerint a fiatalok későbbi pályafutásában, az életükben is megmutatkozó különbséget vetít előre. Lehetőségek egész sora, amit az egyetemista státusz kínál – amit mindenkinek kínál. A felsőoktatásban a kiválóságok felfedezése nagyon nehéz feladat, mert szemben a középiskolai vagy általános iskolai tanulmányokkal, a hallgatók nincsenek napi, szinte állandó kapcsolatban egy-egy oktatóval. A napjainkban már az egyetemeken is felerősödő tömegoktatás még jobban megnehezíti, hogy a kiemelkedően tehetséges hallgatókat felismerjék, és olyan támogató környezetet, támogató oktatókat biztosítsanak számukra, amiben kiteljesedhet adottságuk, elhivatottságuk.

Visszaulva a tanulmány elején megfogalmazott hipotéziseinkre, a következő összegző megállapításokat tudjuk tenni. A felsőbb éves hallgatók döntő többsége hallott már a TDK mozgalomról, ugyanakkor mélyebb ismeretekkel csak az egyharmaduk rendelkezik. (Az első éves hallgatóknál az ismertség kérdése – érthető okokból kifolyólag – nem releváns.) A kutatás eredményei azt is kétséget kizáróan alátámasztották, hogy a TDK iránti érdeklődés csak viszonylag szűk körben realizálódik dolgozattá (A felsőbb évesek 6-7%-a mondhatja ezt el magáról.) A motivációk terén egyértelmű különbségek vannak az alapszakos és a mesterképzésben résztvevő hallgatók között. Ez utóbbi hallgatók tudományos érdeklődése jelentősebb, könnyebben és eredményesebben mozgósíthatók ezen a területen. Továbbá világosan látszik, hogy a mozgósítást rétegspecifikus akciókkal, szegmensenkénti marketingkommunikációval lehet fokozni, az TDK-val kapcsolatos általános ismeretek mélyítése mellett.

Irodalomjegyzék

- Bencze Gy. (2002): TDK: önképzés, tudományos utánpótlásnevelés vagy verseny? *Magyar tudomány*. 47 (108 évf.) (7) 969-971.
- Bognár Gy. (2015): Multi- és interdiszciplináris tehetséggondozás, *Opus et Educatio*. 2 (4) 178-191.
- Cziráki Sz. – Szendrő P. (2012): A TDK szerepe, szervezeti keretei és jövője a felsőoktatási tehetséggondozásban, *Felsőoktatási műhely*. (4) 73-84.
- Konczosné Sz. M. (2012): TDK: Tehetség és kiválóság, *Széchenyi Alumni Magazin*. (22) 24-27.
- Neuwirth G. – Szemerszki M. (2009): Tehetséggondozás a középiskolában, tehetségek a felsőoktatásban, *Educatio*. 18 (2) 204-218.
- Rétallérné G. É. (2012): Tehetséggondozás a felsőoktatásban, *Tudományos közlemények*. (27) 111-124.
- Takács I. – Takácsné Gy. K. (2010): Tehetséggondozás a magyar felsőoktatásban, *Magyar tudomány*. 171 (2) 236-245.
- Weiszburg T. (2008): Tehetséggondozás a felsőoktatásban, *Magyar tudomány*. 169 (8) 998-1002.